

PrevTour

4/2014

„Bezdomovectví jako ztráta domova, nikoli bydlení“

Ve městě Olomouci, kam vedly naše kroky tentokrát, se jako jedni z prvních věnují problematice bezdomovectví, která je jedním z typických jevů společenských poměrů dnešní doby. Při komplexním řešení tohoto problému je nutná spolupráce řady institucí. Těžště je zejména v sociálních službách a dalších podpůrných aktivitách. Prevence kriminality je spíše okrajovou záležitostí, nicméně jeden z kriminogenních faktorů je právě chudoba. Do boje nejen s ní se v Olomouci odvázně pustili.

Bezdomovci jsou z hlediska kriminality rizikovou skupinou jak z hlediska obětí tak i pachatelů protiprávní činnosti. Je u nich snížený práh studu ze spáchání trestného činu a přestupku, odpadá i strach z trestu, protože ve vězení dostanou to, co jim momentálně nejvíce chybí (jídlo, střechu nad hlavou). Policisté jsou ze strany bezdomovců většinou chápáni jako nepřítel, z toho pramení nevráživost až agrese vůči nim. Na druhou stranu je kontakt s bezdomovci pro policisty často krajně nepříjemný pro jejich zápach, vzhled, zdravotní problémy, opilost, znečištěné okolní prostředí, mají obavy z nákazy. Při vyšetřování trestné činnosti může policie jen omezeně používat standardní postupy, protože trestná činnost je nahodilá, postrádá motiv a chování obětí postrádá obvyklou logiku. Z těchto důvodů je existence sociální práce s osobami bez domova důležitá a neméně důležitá je pak spolupráce Policie ČR i obecní policie s takovými poskytovateli sociálních služeb.

Do účelového zařízení římskokatolické církve Charita Olomouc nás doprovázejí manažerka prevence kriminality města PhDr. Janou Fritscherová a krajský manažer Mgr. Michal Poláček. Líčí nám, jak v rámci programu prevence kriminality pomohli pořídit mobilní automobil, který je pro práci s bezdomovci zásadní pomocí. Struktura Charity Olomouc se dělí na několik středisek, nás zajímá především středisko Samaritán pro lidi bez domova. Vítá nás jeho vedoucí Mgr. Petr Prinz a hned ve dveřích nás zahrnuje informacemi. „V roce 1991, kdy středisko Samaritán vznikalo, mělo těžiště především v poskytování pobytových služeb, které se dále strukturovaly. V polovině 90. let byla struktura jasně rozvrstvena a tvořili jí tři stupně - noclehárna, azylový dům a sociální byty. Po přelomu tisíciletí začala vzrůstat problematika ženského bezdomovectví, a tak v roce 2004 vznikl azylový dům pro ženy. Následně jsme zaregistrovali službu, která už v té době v Olomouci extrémně chyběla - nízkoprahové denní centrum

a o dva roky později vznikla ordinace praktického lékaře. V roce 2008 se jako samostatná služba registroval terénní program a jako jeho součást byl v roce 2011 podpořen evropským grantem program „Vzestupná spirála“, který se týká dluhového poradenství. Noclehárna pro ženy vznikla v roce 2010 odloučením od krizového centra, které vytvořilo samostatné středisko. Nejnovější aktivitou, zřízenou v loňském roce je služba komunitního (nikoli sociálního) typu s křesťanským zaměřením pro 8 mužů v Dolanech. Je to náš pilotní projekt, který má fungovat na principu komornější práce s menším počtem lidí,“ usmívá se a dále navazuje na svá slova Mgr. Petr Prinz.

„Snažíme se lidi bez domova zapojit zpět do normálního koloběhu života. Při všech těchto činnostech musíme navázat vzájemnou důvěru, protože ta je při téhle práci nejdůležitější. Na ulici skončí převážně lidi vracející se z výkonu trestu, protože se nemají kam vrátit, nebo děti z dětských domovů či oběti týrání. Častou příčinou bezdomovectví může být i alkohol či ztráta zaměstnání, rozvody apod. Uvědomujeme si - a to hodně bezdomovců oceňuje - že bezdomovectví není jen ztráta střechy nad hlavou, ale je to ztráta domova jako takového (rodiny, přátel, důvěry, opory a všeobecné

podpory). Jsou rádi, když si s nimi alespoň chvíli někdo povídá, hraje fotbal, projeví zájem o životní příběh nebo prostě jen neprozradí tajemství.“

„DNESKA NEJSI VE FORMĚ“

Slova se ujímá terénní pracovník Tomáš Pavlíček, Dis., který nám přibližuje problémy, postupy a cíle práce v terénu.

Svoje síly jsme zaměřili na mapování terénu a díky tomu můžeme reagovat na konkrétní případy lidí bez domova a potřeby obecních úřadů, starostů, místostarostů a jiných organizací. Často obrací s žádostí o pomoc, například volají a říkají, že mají v obci člověka bez domova, který je takový a makový a nevědí si s ním rady. Nejen na takové prosby přijedeme, uděláme sociální šetření, zmapujeme situaci potencionálního klienta a nabídneme mu pomoc. Pak už jen záleží, jestli oslovený má, či nemá zájem spolupracovat.“

Zajímalo nás, jak taková pomoc v rámci terénního programu člověku bez domova prakticky vypadá, a tak se vyptáváme na podrobnosti. „Například ty lidi zavězeme k doktorovi, protože mají zdravotní potíže. Charita poskytuje ojedinelou zdravotní službu - ošetření ve vlastní ordinaci bez poplatku. Naši lékaři jsou vstřícní, ale poznají a nepřipustí, když je někteří klienti chtějí neoprávněně využít. Doprovázíme je také

na úřady, protože potřebují vyřídit různé doklady, sociální dávky nebo invalidní důchody atd. Pokud jsou zadlužení, odkazujeme je na program „Vzestupná spirála“ nebo přímo na naše středisko. Dále pro ně vymyslíme i různé volnočasové aktivity, například fotbal je oblíbenou zábavou. Zahrát si přijde tak 15-20 našich klientů. Občas se stává, že přijde klient opilý, ale ostatní takového hráče sami umírní a řeknou mu například: „Franto, dneska nejsi ve formě, přijď pozítří,“ usmívá se pan Pavlíček a pokračuje: „I na odmítnutí našich služeb jsme zvyklí, i když se to nestává moc často. Většinou ve skupinách opilých a agresivních lidí nemáme úspěch.“ Pravidelně vyjíždíme na 50 kontaktních míst mobilním automobilem, který byl na žádost městského úřadu v loň-

ském roce pořízen z dotace na program prevence kriminality Ministerstva vnitra. Stabilní základnu máme na hlavním nádraží. Když si klient rozmyslí, že naší pomoc využije, ví, kde nás najde. Já na ulici opravdu nejsem od toho, aby mi někdo říkal: Čau paštikáři, přihraj konzervu!“ konstatuje pan Pavlíček a na závěr dodává: „Pro udržení motivace k mé práci si stanovuji malé cíle a sílu mi dodává taky moje dobře fungující rodina.“

DOBROU CHUŤ

Na vybraných místech nabízí Charita pravidelně jedno teplé jídlo denně, a tak jsme chtěly okusit atmosféru i nabízenou stravu. Na jednom z míst se nám podařilo zastihnout závěr výdeje jídel a poslední skupinka bezdomovců byla právě na odchodu. Ze zvědavosti na to, jak se budeme tvářit na dnešní hrachovku, si ale se zájmem a s úsměvy počkali. Rádi jsme jim potvrdily, že polévka byla chutná, hustá a výživná a popřály jsme jim, ať jim šikovný kuchař vydrží. Ten u nás sklízí velký obdiv. Býval totiž jedním z klientů Charity, s jejich pomocí se dokázal postavit na vlastní nohy a změnit se z klienta na zaměstnance. Jeho případ může být pro ostatní dobrou motivací.

DLUHOVÁ (PRO)PAST

S kolegyní jsme se dozvěděly, že cílovou skupinou projektu „Vzestupná spirála“ nejsou jen lidé bez domova, lidé z azylových domů a ze sociálních bytů, ale i lidé, kteří jsou ztrátou domova ohroženi. Projekt je realizován po dobu tří let a letos v červnu končí. Původně měl sloužit cca 150 klientům, ale do této chvíle službu dluhového poradenství využilo skoro dvakrát tolik lidí.

„Jsme součástí terénního programu, a to nám umožňuje kontaktovat lidi v jejich přirozeném prostředí, kde se obvykle nacházejí. Můžeme jim tak poskytnout aktivní pomoc při jednotlivých úkonech v oblasti dluhového poradenství. Aby se o nás potenciální klienti dozvěděli, propagovali jsme pro-

jekt například v radničních listech, formou letáček nebo prezentací z rádia Proglas,“ říká pracovnice Eliška Zlámalová a dodává: „Největší propagací je to, že si o svých zkušenostech řeknou mezi sebou. Naši klienti se ledasčemu přiučili a dokonce vytvořili svépomocnou skupinu dlužníků, která je schopná vytvářet vlastní program, což je úžasné. Chtějí skupinu udržet i po skončení oficiálního projektu, aby mohla pomáhat dalším lidem v nesnázích.“

SEBEREALIZACE DIVADLEM

Divadlo pro lidi bez domova slouží jako volnočasová aktivita pro smysluplné trávení volného času a prostoru pro sebererealizaci, která je důležitá pro tvorbu sebevědomí. „Ze začátku, když jsme s divadelními zkouškami začali, projevil zájem skoro třicet lidí, pak ubývali a teď jich pravidelně dochází kolem 5 až 7. Může to mít souvislost s ročním obdobím, například v zimě bývá touha po teplu silnější než „umělecké ambice“. Každý týden v pondělí trénujeme různé improvizace a nacvičujeme krátká vystoupení. Klienti, kteří k nám chodí pravidelně, už několikrát svůj um ukázali před publikem, a to dokonce i na Slovensku. Naposledy jsme si zahráli hru Kaleidoskop, která poukazovala na předsudky proti bezdomovcům.

I po ní, jako po každém jiném vystoupení, proběhla diskuse, kde naši herci reagovali na dotazy diváků. Ze začátku nebývají moc komunikativní, ale pozitivní přístup publika jim rozváže jazyk,“ usmívá se pracovnice Zlámalová.

„OSPRCHNOUT A SPAT“

Mgr. Iveta Kráčmarová, koordinátorka azylového domu a noclehárny pro ženy, nás provází po objektu Charity a vypráví: „Noclehárna pro ženy má kapacitu 10 lůžek a noclehárna pro muže má momentálně 18 lůžek, z toho čtyři pro nemocné klienty, kteří mohou služby využívat po celý den. Jedna noc pro ženy u nás stojí 25 Kč, pro muže pak 20 Kč. Cenový rozdíl je dán tím, že ženy mají pokoje po dvou nebo po třech, zatímco muži spí po větších skupinách a nemají tolik soukromí,“ říká a pokračuje „Žadatelé o nocleh přijdou mezi 18.00 - 20.00 hodinou, v zimě k nám mohou už od pěti hodin, přeci jen je větší zima a brzo tma. Zaplatí poplatek, a pokud máme podezření, že přebírali, podrobí se zkoušce na míru alkoholu v krvi. Tolerujeme 0,8 promile, kdo neobstojí, musí odejít. Někteří se snaží alkohol testovat různými technikami dýchání, ale to se jim zadaří jen ve velice výjimečných případech. Pokud je vše v pořádku, dosta-

nou povlečení, ručníky a pyžamo, k dispozici mají ledničku a mikrovlnku. Jejich jediná povinnost, kterou kromě dodržování všeobecných pravidel mají, je osprchovat se, povlíknout postel a jít spát,“ říká s úsměvem koordinátorka Kráčmarová. I přes veškerý obdiv jsem ráda, že prostředí nocleháren opouštíme. Působí na nás stísnujícím dojmem, jejich strohost není příjemná, stejně jako mírný, charakteristický odér.

PROSÍME, NEFOTIT!

Azylové domy se od nocleháren liší především délkou pobytu. Klienti se vybírají podle několika kritérií na dobu jednoho roku. V tomto období mají čas a podmínky řešit svou osobní situaci, hledat zaměstnání, a když se to podaří, jsou schopni si najít i vlastní bydlení a tak se uvolní místo pro dalšího klienta. Pokoje jsou zde dvou-lůžkové s lednicí a ve společných prostorách je k dispozici malá kuchyňka, kuřárna, sociální zařízení a televize. Přestupním můstkem do normálního života mohou být i sociální byty, kde se klienti naučí odpovědné samostatnosti.

Pro naši reportáž tu chceme získat ilustrační fotografii a ptáme

se žen, které jsme zde zastihly, jestli jim foťák nebude vadit. Odmítají! Je to pochopitelné, protože jak noclehárny, tak i azylové domy fungují jako anonymní služba a nikdo není hrdý na to, že se ocitl v této životní situaci. S respektem tedy fotíme jen zabydlelé pokojíčky.

KDO MÁ PRÁVO SOUDIT?

Názory veřejnosti na pomoc bezdomovcům se liší. Někteří tvrdí, že si za svojí situaci můžou sami, že o pomoc ani nestojí a stejně zůstanou pořád tam, kde jsou. Pomoc by si podle nich zasloužily jiní lidé - ti spořádanější, kteří se do různých nesnází dostali bez vlastního přičinění či nešťastnou shodou okolností. Kdo ale zná osudy lidí bez domova, životní příběhy lidí, kteří ztratili zázemí? Kdo má právo soudit?

V Olomouci se rozhodli vydat nelehkou cestou s cílem bez záruky. Až čas ukáže, jak se jejich obětavé, nezáviděníhodné snažení osvědčí.

Více fotek si můžete prohlédnout v naší [fotogalerii](#).

Vladimíra Jílková
Foto: Vladimíra Jílková

Vydává odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra, ředitelka: Mgr. Jitka Gjuríčová, redakce: Mgr. Květa Dočkalová a Vladimíra Jílková
grafická úprava: Vladimíra Jílková, Foto: Vladimíra Jílková